

ק"ב. ת"ר, נותנים כול של מלח לתוך הנר כשביל שתאיר ותדליק, ונותנים טיט וחרסית תחת הנר כשביל שתמתין ותדליק. לפעמים מקשרת הפתיות, שהיא לעולם מחוברת עם הרשעה, רעיונות של תוהו בדברים שהם מכהילים את דעתה הקלה. מצד ההשתוממות המרעישה אותה בחסרון ידיעתה בחוקי הטבע, הקבועים ועומדים בחכמתו וגבורתו של ארון כל המעשים ב"ה, שהיה לכאורה ראוי לסגור את הדלת בפני פעולות כאלה, המשובבות את הדעות הקלושות. אבל לא כך היא מדת חכמים. את הטוב לא נעשוק כשביל המעוותים את הרעה ואינם מבינים את חכמת ענינו. בעת חרוה, בעת שהפיוור נאות כדי להרבות השמחה, ישתומם האדם הכער אם יגדל האור ע"י תחבולה קלה שאינו יודע את אופן מסיבתה; המון רעיונות זרים יוכלו להיות מתמלאים במוחו הקטן. ובעת אשר החסכון דורש את תפקידו, וע"י איזה מפעל קל יומעט האור, והנוטה לעצלות הרעה יוכל גם מזה להיות מתמלא מחשבות מטושטשות העשויות פרי כחש, לא כשביל זה יאסרו אלה הפעולות הטובות מצד עצמן. ומהן ללמד יצאו על כל הדברים המתחדשים במעשי יום יום, להועיל לבני אדם בדרכי חייהם ע"פ מעמקי סתרי הטבע וחקיו, אשר אם יבהלו על ידם עורר לב, לא יחוש החכם מלהשתמש בהם, ולאשר החיים התמריים ופיתור הרוחניים יצמידם, להגדיל חושיה בעז וגבורת ימין ד' רוממה, אשר בחכמה יסר ארץ², ומחכמתו נתן לבני אדם לשכלל את עולמו לטוב להם.

ק"ג. אמר מר זוטרא, האי מאן דמכסי שרגא דמשחא ומגלי דנפשא, קעבר משום כל תשחית. הגולמיות היא לעולם מסתפקת בכל ידיעה ושימוש בהכללות, אינה חפצה להיות מעמקת וחודרת בכל דבר וענין בפרטיותו, ע"כ תכשל ותפול. כמה מרהבת עז היא אהרת כל תשחית, החודרת לכל אורחות החיים, המחייבת אותנו להיות קשובים להחכמה החסכונית, ולרדת לדעותיה בכל חכמת החיים המעשיים. ושמא יאמר האדם: כסקירה אחת בחיים אדע את הכל, ויתעצל מהודע מכל פרט את עניניו הבודדים, הנה לנו מופת כי יכשל בדרכיו וחסר יבואנו. והפעולה אשר לפוט אחד תטיב, תויע להשני, עד אשר יחקר דבר כל אחד בפני עצמו ע"פ תכונתו המיוחדת, למען דעת לקחת את ברכת שמים מכל יצורי עולמים במילוא שלם, ולא לפול בפח ההכללה הבאה מתוך עצלות המעשה והעיון. כי האי מאן דמכסי שרגא דמשחא ומגלי דנפשא קעבר משום כל תשחית. ולהורות ניתן, בכל דרכי החיים התמריים והרוחניים, שאין להביט על צד הפעולה החיצונית, כ"א על התוכן הפנימי המתיוחד בכל דבר כפי ענינו, יעזומשפט ידע לב חכמי².

(א"י א"ה שנת 1910 פרק 17)